

Louis Jacobs'ın Kutsal Kitap ve Vahiy Görüşü

Ayşe Ambaroğlu¹

Öz

Louis Jacobs (1920-2006) İngiliz Rabbi ve teologtur. O, Tevrat metnindeki vahiy ve insan unsurlarının bir arada oluşuna dikkat çekmektedir. Modernleşme ile birlikte inancın ve dini pratiklerin sürdürülebilmesinin seküler bir eleştiriden geçmesinde sakınca görmemektedir. Kutsal Kitap metni epistemolojik olarak eleştirilmeli ve modern çalışmalarla karşılaştırılmalıdır. Caicos görüşlerini açıklarken Ortaçağ Yahudi düşünürlerin görüşlerini önemsemektedir. Jacobs'ın görüşleri Ortodoks gelenek içinde bilinmesine rağmen açıkça tartışılması İngiltere Ortodoks Yahudiliği içinden bir ayrışmayı ortaya çıkarmıştır. Jacobs'a göre mitsvaların oluşumu, toplumsal koşullar, ihtiyaç ve beklentilerle oluşmuştur. Bu nedenle Kutsal Kitabın tamamen vahiy olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Jacobs görüşlerini açıklarken inancı savunmayı hedef alan bir yaklaşımdan çok, insan unsurunun tarihselliğini kabule yönelik bir yaklaşımı benimsemektedir. Louis Jacobs'ın geleceği anlama çabası felsefi, tarihsel ve modern eleştirileri göz önünde bulundurmayı kabul eden Muhafazakar (Conservative) Yahudilik ile uyumludur.

Anahtar Kelimeler: Vahiy, Tevrat, Kutsal Kitap, Ortodoks Yahudilik, Muhafazakar Yahudilik

The View of Louis Jacobs on Bible and Revelation

Abstract

Louis Jacobs (1920-2006) British Rabbi and theologian. It draws attention to the combination of revelation and human elements in the text of the Torah. He sees no harm in pursuing a secular critique of the pursuit of faith and religious practice along with modernization. The text of the Bible should be criticized epistemologically and compared with modern studies. Jacobs cares about the views of medieval Jewish thinkers. Although Jacobs's views are known within the Orthodox tradition, the open debate raised a differentiation from the British Orthodox Judaism. According to Jacobs, the formation of mitsvot is formed by social conditions, needs and expectations. Therefore it is not possible to accept

¹ Dr, T. C. MEB / Öğretmen, Levent Aydın Anadolu Lisesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi,
<https://orcid.org/0000-0003-0041-066X> aysambaroglu@gmail.com

the Bible as a complete revelation. But Jacobs, in his views, adopts an approach to accept the historicity of the human element, rather than an approach aimed at defending belief. Louis Jacobs's struggle to understand the tradition is compatible with the Conservative Judaism, which considers philosophical, modern and modern considerations

Keywords: Revelation, Torah, Bible, Orthodox Judaism, Conservative Judaism.

Louis Jacobs (1920-2006), İngiliz teolog, rabbi ve filozoftur. Manchester Yeşivası ve Gateshead Koleji'de temel Yahudi dini eğitimini, Londra Üniversitesi'nde felsefe eğitimini tamamladı. Ortodoks New West End Sinagogu'ndan ayrılışı ile kurduğu New London Sinagogu'nda 1964-2000 yılları arasında Rabbilik görevini sürdürdü.

Louis Jacobs, hem Ortodoks teoloji geleneğinin temel kabullerinden vahiy konusunu epistemolojik boyutta eleştirisini benimseyerek modern ve yenilikçi; hem de dini pratiklerini özünün korunarak modern yaşam içindeki sürdürülebilirliğinin sağlanması için Yahudi Hukuku'nun yoruma açık yapısını savunduğu için muhafazakar olarak kabul edilmiştir. Ortodoks bir eğitimden gelen Jacobs'ın, vahiy konusundaki görüşleri daha önceden dile getirilen hususlar olmasına rağmen New West End Sinagogu Hahamlığı'nı engelleyen tartışmalara neden olmuştur. Louis Jacobs, kendisini açıkça yenilikçi olarak adlandırmaktan kaçınmış ve Ortodoks Yahudilik'e karşı kurumsal eleştirilerden uzak durmuştur.

Louis Jacobs, Yahudi Hukuku, Teoloji, Felsefe, dini pratiklerin yerine getirilişi, etik başta olmak üzere birçok alanda eser vermiştir. Ele aldığımız vahiy konusundaki görüşleri Tanrı inancı, Yahudi Hukuk ve Etiği başta olmak üzere hem geleneksel hem de modern tartışmaların temelini oluşturduğu için önem taşımaktadır.

Yahudilikte Vahiy ve Tevrat'ın İlahiliği Problemi

İslam ve Hıristiyanlıkta olduğu gibi Yahudilikte de vahiy, inancın kaynağını oluşturduğu gibi, hukuk ve ibadetlerle ilgili de temeli oluşturmaktadır. Louis Jacobs'ın tarihi, sosyal ve modern etkileri birlikte değerlendiren analitik yaklaşımını XX. yy Yahudi Teoloji tartışmaları içinde yer alan Yahudi Filozoflardan ayıran temel ilke, Modern Dönem öncesi bilginlerin görüşlerinin etkilerini açıkça belirtme çabasıdır. (Jacobs, *A Jewish Theology*, 1973, s. 8). Bu nedenle Jacobs, temel bir felsefe geliştirmedeği eleştirilerine uğramıştır.

Vahyin Tanımı:

Vahiy, duyular aracılığıyla algılanamayan bir varlık olarak Tanrı'nın kendisini insana çeşitli şekillerde ifade etmesidir. Vahiy, fenomen olarak insan gerçekliğine aittir, ancak insanoğlunun, başlangıcı Tanrı'dan gelen bir deneyimdir. Ayrıca fenomenolojik olarak vahiy, Yahudilik'in başlangıç noktasındadır (Lipinski & Ross, 1972, s. 117).

1. Geleneksel Vahiy Anlayışı

Yahudi kaynaklarına göre geleneksel vahiy anlayışı; vahyin statik, zamanın belirli bir bölümünde gerçekleşen bir olgu olduğunu kabul eder. Tora (Tevrat), Tanrı'dandır ve insan içindir. İnsan, Tora için çalışmak, emirlerini ve yasaklarını uygulamak, hayatının rehberi olarak kabul etmek zorundadır. Ortodoks Yahudilik'e göre Kutsal Kitabın tamamı Tanrı tarafından insana ulaştırılmıştır.

Vahyin Kutsal Kitaptaki anlatımlarında insan ve Tanrı vurgusunu işleyen birçok metin yer alır:

İnsan, Tanrı ile peygamberleri arasında gerçekleşen bu deneyimde, seçilendir.

'Eldat ve Medat adında iki kişi ordugahta kalmıştı. Seçilen yetmiş kişi arasındaydılar ama Çadıra gitmemişlerdi. Ruh üzerlerine konunca çölde peygamberlik ettiler' (Çölde Sayım; 11:26).

Ayrıca insan kendisinden istenenleri diğer insanlara bildirmesi beklenendir, 'Tanrı sana ne yapacağını bildirmiş (Yar; Sinanoğlu, 1995; Sinanoğlu, 1995; Sinanoğlu, 1995); 'Tanrı sana ne yapacağını bildirmiş' (Çıkış; 12:3);

'Sonra Balam Balak'a Rab karşıma çıkar bana ne açıklarsa, sana bildiririm' ve 'Rab Balam'a bildirerek Balak'a git O'na şu haberi ilet' dedi (Sayılar; 23:3-5)

Tanrı açısından ise; vahiy ve Tanrı kavramı ile ilişkili olarak, 'O'na yalnız Rab yol gösterdi, yanında yabancı bir ilah yoktu" (Yasanın Tekrarı; 32:12)' şeklindeki ifade de 'Tanrı'nın monoteist karakteri' ve 'ilahi bir dini işaret etmesi anlatılmaktadır.

'Rab Avram'a görünerek, "bu toprakları senin soyuna vereceğim" (Yaratılış; 12:7)' Tanrı'nın görülebilir oluşunu anlatmaktadır.

Metnin devamında 'Avram kendisine görünen Rabbe bir sunak yaptı. (Yaratılış; 35:7) de ise '(Yakub) Bir sunak yaparak oraya El- Beytel (Beytel'in Tanrısı) adını verdi. Çünkü ağabeyinden kaçarken Tanrı orada kendisine görünmüştü.' Anlatımında görüldüğü gibi Tanrı'nın Yakub'a da görüldüğü anlatılmaktadır.

Melek aracılığı ile 'Düşümde Tanrı'nın meleği bana "Yakup" diye seslendi...Ben Beytel'in Tanrısı'yım. Hani orada anıt dikip neshetmiş, adak adamıştım. Kalk bu ülkeden git, doğduğun ülkeye dön.' (Yaratılış; 31:11-13)' Yakub' a gelen meleğin, Yakub tarafından kabul edilen ve kendisine ibadet amacıyla yönelinen Tanrı tarafından gönderildiği açıkça belirtilmektedir.

Bunların dışında doğrudan Tanrı'nın sözleri (Yaratılış; 1:3-9)' varoluşun safhalarının anlatımında Tanrı'nın kudretini, iradesini ve yaratıcı olmak başta olmak üzere farklı durum ve ifade şekillerine karşılık gelmektedir (Lipinski & Ross, 1972). Yahudilikte vahyin, insan ile Tanrı arasındaki gerçekleştirmesini (Sinanoğlu, 1995, s. 66; Sinanoğlu, 1995), genel anlamda işitme duyusu ile ilişkilendirmek mümkündür (Tarakçı, 2012, s. 61-71).

Tevrat hakkındaki geleneksel görüş; ezeli ve ebedi olan vahyin tecessümünün kabul edilmesidir. Saadia Gaon (882-942) ve Abraham Bin Ezra (ö.1167), Orta çağ sonrası Yahudi bilginleri içinde Tevrat'ın hukuki yönü ve vahyin belirleyici-

liği ile ilgili düşüncelerini açıklamaktan çekinmemişlerdir. Rabbânî Yahudiliğin Orta çağdaki en önemli temsilcilerinden olan Saadia Gaon, Yahudiliğin kurallarını açıklamak, Tevrat ve Talmud eksenli yorumlarla Rabbânî Yahudiliği savunmak ve çeşitli hukuksal problemleri çözmek amacıyla Halaha alanında birçok eser kaleme almıştır. Louis Jacobs, Ortaçağ düşünürü Saadia Gaon'un Beliefs and Opinion'daki görüşlerini ele alırken Musa'nın "Tanrı'ya görmek istemesi" ve "Tanrı'nın yüzü" ifadeleri literal bir problem olarak 'görülme' kavramı üzerinde durur. Jacobs'a göre Tanrı'nın kendisini peygambere göstermesi Tanrı'nın ihtişamını ifade etmektedir. Tanrı herhangi bir kişi ya da araç ile görülemez. (Tesniye 4/15) (Çıkış:33 18-33) (Jacobs, A Jewish Theology, 1973, s. 47). Tanrı insana, aldığı nefesten, el ve ayaktan daha yakındır. (Jacobs, A Jewish Theology, 1973, s. 48)

Tora, Tanrı'ya, Tanrı tarafından Musa'ya ulaştırılışına nisbet edilen, Yakuboğullarına miras olan, İsrail'i oluşturma amacı taşıyan, mükemmel, barışı emreden bir metindir (Harvey, 1978, s. 1238). Tanrı, Tevrat'ı, İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışlarının üçüncü ayında Sina'ya vardıklarında, Sina Dağı'nda tecelli ederek, İsrailoğulları'na görünerek, daha önce başka milletlere teklif ettiği Tevrat'ı "Kabul eder misiniz?" diye sorup ve onlardan söz alarak Musa Peygamberi kendi huzuruna çağdıktan sonra O'na, On Emir (Asarat Ha-Dıvarim)'i bildirmiştir (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001, s. 70-71). Rabbani gelenekte, Tevrat'ın Musa Peygambere Tevrat'ın tefsiri olan Mişna ve Talmud ile birlikte bir defada, kırk günlük Sina dağı buluşmasında verildiği ve daha sonraki zamanlarda ortaya çıkacak tüm problemlerle ilgili Musa Peygamber'in eğitildiği görüşü ile, bunlardan daha farklı bir görüş Tanrı'nın Musa Peygamber'e sadece on emiri bildirdiği görüşü vahiyle ilgili temel tartışmalar arasında yer almaktadır. (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001, s. 72).

Ayrıca Tevrat'ta Musa Peygamber öncesi döneme ait olayların üslup olarak Musa Peygamber'in şahitliğinde yaşandığı (Levililer; 25:8-24), Musa Peygamber'in ölümü ile Yasanın Tekrarı bölümünde geçen 'Musa burada öldü' ifadesinin de yer aldığı son sekiz cümlenin (Yasanın Tekrarı; 34:5-12) yazımının Yeşu tarafından tamamlandığı (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001, s. 72) belirtilmektedir. Kudüs Talmudu'na göre 'Musa'nın beş kitabını yazdıktan sonra, döndü, Bal'ak ve Bal'am hikayesi bölümünü yazdı (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001, s. 78)' şeklinde anlamak mümkün iken, Babil Talmudu'na göre 'Musa'nın beş kitabı' ayrıca belirtilerek bahsi geçen diğer bölümlerin belirtilmemesi konuya açıklık kazandırıyor gibi görünse de Rabbani gelenekteki Tevrat'ın vahyedilişi ve yazılması ile ilgili farklı görüşleri yansıtmaktadır (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001, s. 78).

Ortodoks Yahudilik'te Vahiy Anlayışına göre, Kutsal Kitabın tamamı Tanrı tarafından insana ulaştırılmıştır. Buradaki 'ulaştırma' (convey) kelimesi belirsiz bir ifadedir. Bu konuda Orta çağ yorumcularının 've Tanrı, Musa ile konuştu' şeklindeki yorumu literal bir ifadeye dayanmamaktadır. Maymonides'e göre, Tevrat (Torah), bütünüyle Musa'ya gelmeden önce Tanrı'nın katında metaforik olarak 'konuşma' olarak isimlendirilmiştir. Fakat iletişimin gerçek doğasının -kendisine vahiy gelen

Musa dışında- herkesle kurulup kurulmadığı bilinmemektedir (Jacobs, We Have Reason To Believe, 1957, s. 58). Tanrı'nın insanlarla antropomorfik bir dille konuşmasının insanların daha kolay anlamasını amaçladığı, antropomorfik anlatım ve mecaz kullanımının sembolik yönünün değil Rabbiler, Kutsal Kitapta 'esinlenme' (inspiration) kavramının çeşitli derecelerde olduğunu kabul etmişlerdir. Pentatök yani Tora'daki esinlenme, Peygamberler'in Kitaplarından daha yüksek ve daha dolaysızdır. Tora'da Tanrı'nın kendisi ile ilgili vurguları daha belirgin olmasına karşın, Peygamberler'in kitaplarındaki mesajlar, peygamberler aracılığı ile ifade edilmektedir. Rabbiler, Tora, Neviim, Ketuvim kitaplarının hepsine birlikte, Tanak adını vermişlerdir. Yazılı Tora 'She-Bi-Ketav' olarak, Sözlü Tora ise, 'Torah She-Be Al Peh' olarak isimlendirilmiştir (Jacobs, We Have Reason To Believe, 1957, s. 58). Louis Jacobs, geleneksel vahiy anlayışının sınırlarını tanımlamakla birlikte, vahyin statik olmadığı, Kutsal Kitap metninin Musa sonrası dönemde yazıldığı ve Rabbiler tarafından şekillendirildiği düşüncesindedir. Louis Jacobs Pentatök'ün ilham ya da esin (inspiration) ile yazıldığını reddetmektedir (Jacobs, We Have Reason To Believe, 1957, s. 58). Sözlü Tevrat olmaksızın Yazılı Tevrat'ın anlaşılamayacağı (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001, s. 159), Yazılı Tevrat'ın evrenselliği, Sözlü Tevrat'ın İsrail'e özgü oluşu (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001, s. 160), Sözlü Tevrat'ın geleneksel yorumu şekillendirdiği ve herkese Yazılı Tevrat'ı yorumlama hakkının verilmediği (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001, s. 161)

Tevrat'ta yer alan 'hayat ağacı' (Yaratılış; 3:22-24) tanımlaması Rabbani yorumlamada 'Tevrat'a karşılık gelmektedir. Allah Âdem, Nuh, İbrahim ve Yusuf Peygamberleri de Tevrat ile mükellef kılmıştır (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001). Ayrıca, Thomas Aquinas'a (ö.1274) göre, peygamberlere özgü vahiy alma durumu, çekilmesi gereken bir çileydi, kullanılacak bir meleke değildi. Aquinas'ın bu değerlendirmesinde yer alan 'esin' (inspiration) sözcüğü, Yeni Platonculuk'ta (Skirberk & Gilje, 2001, s. 135) yer alan aracılık hiyerarşisindeki dil denen aracın, ilahi ile beşerinin birliğini kolaylaştırmasını mümkün kıldığını ve böylece ilahi varlığı tüm yaratıklara bağladığını anlatmaktadır. Yeni Platonculuk (Neo-Platonism)'un vurgusu Hellenist Dönem sonrası dini özlemleri dikkate alan, Platonculuk'taki düalizme tepki olarak, evrenin özünün bir olduğu, bu özün akılla yaklaşılabilen fakat tanımlamanın mümkün olmayan mahiyetine ve evrenin son temeli olduğuna vurgu yapan görüştür.

Sözlü ve Yazılı Tora'nın birleşimi anlamındaki Tora (Tevrat); Yaratılış, Mısır'dan Çıkış, Levililer, Çölde Sayım, Yasa'nın Tekrarı olmak üzere ilk beş kitap, Tanrı'nın bildirdiği ve Rabbiler'in öğretisinin oluşturduğu Sözlü Tora ve bunlarla ilgili günümüze kadar yapılan yorumlar ve anlayış şekillerinin tamamını ifade etmektedir (Harvey, 1978, s. 1215).

Rabbani gelenek Tevrat'ı İsrailoğulları'nın seçkinliği ile de ilişkilendirmektedir. Tanrı'nın bütün milletlere Tevrat'ı sunmasına rağmen diğer milletlerin reddetmesini, İsrailoğulları'nın ise cesaret ve atılganlıkları ile bu teklifi kabul ettiklerini vurgular. Tevrat'ın İsrailoğulları'nın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı vurgusu uç bir yorumdur (Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, 2001, s. 80).

2. Modern Eleştirel Yorumlara Göre Kutsal Kitap ve Vahiy

Tora'nın ilahi bir kitap oluşu konusunda, Tanrı'nın sınırlı ve ölümlü bir varlık olan insana ulaşmasının kanıtı olduğunu söylemek mümkündür. Tora'nın ilahiliği kabul edilmeden Yahudilik ve Kutsal Kitabı hakkındaki hiçbir yorum kabul edilemez durumdadır (Ariel, 1995, s. 136).

Baruch de Spinoza (1632-1677), Kutsal Kitap eleştirileri Pentatök' ün hangi bölümlerinin Musa tarafından yazıldığını, Ezra'nın taslağı, Kutsal Kitabın derlenmesi, Eyüp ve Daniel kitaplarının menşei, eserlerin devirleri gibi konulardaki analizleriyle Yahudilik' teki görünmeyen problemlere doğrudan ciddi bir eleştiri getirdi (Magnus, 1931, s. 243-254). Spinoza'nın görüşlerinin oluşumunda İbn-i Sina'nın nedenden bağımsız varlık olan Tanrı, İbn-i Rüşd'ün 'vahiy' kutsalının akıl ile özgürce sorgulanmasının çelişki oluşturmadığı ve Maimonides'in Kutsal Kitap ile rasyonel düşünce arasında tercih yapmayı gerektirecek bir tutarsızlık olmayışının iman ile çözümlenebileceği ilkelerinin etkinliğini söylemek mümkündür. (Balanuye, 2016, s. 46)

J. Wellhausen (1844-1918) tarafında geliştirilen Kutsal Kitabın farklı kaynaklardan derlendiği teorisine göre, ilk beş kitap ve bunlara aynı üslupla yazıldığı için eklenen Yeşu kitabı ile birlikte ilk altı kitapta dört farklı kaynak, kronolojik olarak; J (Yahvist), E (Elohist), D (Deuteronomy = Yasanın Tekrarı) ve P (Priestly Code = Kohenler Metni) olarak tespit edilmiştir (Adam, Yahudilik, 2010, s. 223; Jacobs, A Jewish Theology, 1973).

Her vahiy, tarihi süreçte belirli sınırlamalar ve izler taşır, fakat bu durumun sonuza dek sürmesi beklenemez, çünkü sonsuz henüz gerçekleşmemiştir, çağdaş yaşanmaktadır. *Inspiration and Revelation, The Cross in the Old Testament* gibi eserleri ile Kutsal Kitaptaki vahiy ve vahiy dışı unsurlar konusundaki çalışmaları ile tanınan H. Wheeler Robinson (1872-1945), Kutsal Kitabın hatalar içerdiğinin bilindiğini, antik halinin vahiy olmasına ve günümüzde tamamen vahiy içermediğinin bilinmesine rağmen, insani yorumlar ile her çağda mesaj vererek, Kitab-ı Mukaddes'in otoritesini devam ettirdiğini ifade eder (Robinson, 1946, s. 158).

Progress Christology alanında yaptığı çalışmalarla tanınan H.D. McDonald'a göre, Kutsal Kitap metninin değişim gösterdiğini kabul etmek, geleneksel dini kodların sürekliliğini ortadan kaldırmış olsa bile, Kutsal Kitabın orijinaline göre daha önemli bir mesaj olarak yansıtıldığını ortaya çıkarmaktadır. Tanrı'nın ruhunu hissedebilen, dini yetenekleri (peygamberlere göre) daha az kişiliklerin daha fazla ortaya çıkmaya başladığı bir dönem vurgusunu ön plana almaktadır. H. D. McDonald, 'inanın kişinin üzerinde Kutsal Kitabın kaynağının etkisinin daha da azaldığının' önemini vurgulamaktadır (Theorises of Revelation: A Historical Study 1860-1960, 1963, s. 256). Charles Harold Dodd (1874-1973), Kutsal Kitabın dini otorite olarak, öncelikle görünen davranışlarımızda karşımıza çıktığını belirtmiştir (Dodd, 1928, s. 297). Burada dini pratiklerdeki değişme ya da zayıflamanın vahyin etkinliğinin azalma nedeninin açıklanmasını gerektirmektedir. Vahyin kaynağı ve muhatapları arasındaki ilişkinin görünür boyutunun, inanç konusu ile ilişkilendirilmeden anlaşılması mümkün değildir. Ancak şartlı bir kabul ile, inan-

cın etkilenmeden, sadece dini pratiklere olan ilginin değişmesi, Kutsal Kitaptaki emirlerin uygulanışı ile ilgili farklılaşmalar modernleşme sonrası genel dini tartışmalardan bağımsız olarak açıklanabilir bir nitelikte görünmemektedir (Dodd, 1928, s. 297).

Doğa üstü bir varlıktan çıkan ve müminin zihinsel rızasını gerektiren bir ifade anlamındaki 'vahiy' mefhumu ilk kez modern dönemin başlarında ortaya çıkmıştır. Orta çağ teologları açısından vahiy, her şeyden önce, kişinin nihai amacı ışığında amellere bakışıyla bağlantılıdır. Vahiy, akıl yoluyla algılanmayan ya da fiziksel olarak gözlenemeyen 'olgular' hakkında ek bilgilerden ibaret değildir (Montag, 1999, s. 43). Kişinin zihinsel rızasının bir ihtiyaç haline gelmesi, dinin nesnelleştirilmesinin ve vahyin araçsallaştırılmasının somut bir örneğidir. Çünkü, inanmanın niteliği ile ilgili mutlak akılcı sorgulamaların etkili bir şekilde kurumsal tartışmalara da yansdığı dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

XX. yüzyıl felsefesinde bilgi kuramı ve bilgi edinme süreçleri ile toplumsallık arasındaki ilişki kaçınılmazdır. Felsefi araştırmalarda genel olarak her alanda, özelle de epistemolojinin yalıtılmış bireysellik ile örtüşmüş olmasına rağmen ideal olarak modernizm ve aydınlanma ideallerinin eleştirisine açık olmak zorundadır (Bac, 2011). Vahiy dini bilgi olarak nesnel yaklaşımla epistemolojik olarak açıklanması anlayışı Ateizm tarafından yüksek bir şekilde seslendirilmiş ve rasyonel olarak kabul edilemez olarak nitelendirilmiştir (Bac, 2011). Teist düşünürlerin bu konudaki açıklamaları inancı isbat etmeye yönelik olsa dahi konunun geliştirilmesine sunduğu katkı açısından önem taşımaktadır (Bac, 2011, s. 32).

Louis Jacobs, vahiy konusunun nasıl anlaşıldığı ve aslında ne olduğundan hareketle Yahudi teolojisi ile ilgili görüşlerini ayrıntılı şekilde açıklamaktadır. Louis Jacobs'ın A Jewish Teoloji adlı eseri teolojik görüşlerin geleneksel ve modern görüşlerle birlikte değerlendirdiği bir çalışmasıdır. Louis Jacobs'ın vahiy ile ilgili görüşlerinin yer aldığı *We Have Reason to Believe* eserindeki 'vahyin içeriği', 'Tevrat eleştirileri' ve bu alandaki 'geleneksel' 'modern görüşler', Louis Jacobs'ın eserlerinde öncelikli olarak teolojinin önemini vurgulamaktadır.

Louis Jacobs'ın vahiy konusundaki inceleme ve açıklamaları, İlahi kaynaklı vahyin kabul edilmesine itiraz içermez fakat Kutsal Kitap metninde '*We Have Reason to Believe*' eserinden başlayarak açıkça ifade ettiği vahiy dışı unsurların varlığı ve bu unsurların hangi gerekçelerle vahiy olamayacağı konusunu temel bir problem olarak görmektedir. Louis Jacobs'ın vahiy ve Kutsal Kitap Metni üzerinden yaptığı çalışmalarını başta teoloji olmak üzere, ibadet, hukuk, mistik çalışmalar olmak üzere farklı alanlarda da ilişkilendirdiğini söylemek mümkündür.

Louis Jacobs'ın Talmud hakkında yaptığı çalışmalarının akademik hayatının başlarından itibaren varlığı ve hayatının son safhalarına kadar devamlılığı dikkat çekmesine rağmen, Jacobs'ın, Talmud incelemeleri, Yahudi hukuku üzerine çalışmaları ile mistisizm incelemeleri ve bu konudaki tercümelemlerinde göze çarpan unsur, üzerinde durduğumuz teoloji perspektifinin değişmediğidir. Çünkü Louis Jacobs, teoloji içinde de epistemolojiyi öncelikli olarak değerlendirmektedir. Vahiy dışı unsurların Kutsal Kitap ve Yahudi geleneğine olan etkisini ve Talmud

çalışmalarındaki yerini ortaya çıkarmaya çalışmak çalışmalarının önemli bir odak noktasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, Louis Jacobs Yahudi Teolojisi ve Hukuku alanında yaptığı çalışmalarını epistemolojik sorgulama temeline dayandırmakta ve bu doğrultuda vahiy anlayışının geleneksel ve modern görüşlerin birlikte değerlendirilmesine yer vermektedir.

Yahudilik, Tevrat'ın, Tanrı'nın insanlığa karşı olan iradesinin açıklaması olduğuna inanılmaktadır. Tevrat'ta Tanrı'nın, Âdem ve diğer peygamberlerle, Sina öncesindeki peygamberlerle olan konuşmalarının anlatılması nedeniyle Jacobs'a göre Tevrat, Musa'dan öncesini ve sonrasını da kapsamaktadır (Jacobs, *We Have Reason To Believe*, 1957, s. 57).

Tevrat kelimesinin 'öğretmek' kökenli oluşu üzerinde duran Louis Jacobs'a göre, Torah hakkında Rabbanî gelenekte yer alan üç temel bilgiyi öncelikle ele almak gerekir (Jacobs, *We Have Reason To Believe*, 1957, s. 57).

a. İbranice Kutsal Kitap metninin üç bölümü olan Tora, Peygamber Kitapları ve Hagiographa Kitapları'nın birleşimi *Tanah (Tanakh)* terimi ile ifade edilir. Bu terim Tevrat, Nebiim ve Ketubim'in (Kutsal Yazılar) ilk harflerinin birleşiminden oluşur. Rabbiler'e göre öncelik Tevrat'ta sonra Peygamberler daha sonra ise Hagiographa kitaplarındadır. Bu nedenle sinagoglarda, şeref yerinde bulunan Tevrat (Pentateuch) yazımı düzenleyen sıkı kurallara uygun olarak özel olarak hazırlanmış parşömen üzerine elle yazılır. Tevrat'ın sözlü olarak Musa'ya Sina'da Tanrı tarafından iletildiği kabul edilir (Jacobs, *We Have Reason To Believe*, 1957, s. 58).

b. Tora terimi, bazen Kutsal Kitabın Peygamberler ve Hagiographa kitaplarında yer alan öğretiler için kullanılmaktadır. Bu öğretilerin Rabbanî yasalar ile çeliştiği durumlarda, statü olarak Rabbinik yasalardan daha yüksek bir yetkiye sahip olduklarını kabul edilmiştir. Tora ile Rabbinik yasalar arasındaki şüphe durumunda kalırsa, daha katı görüş Tora yasalarına göre alınır. 'Tevrat kanunu' terimi, Pentateük'te bulunmamasına rağmen, Yeşaya'da (1:13) yer alan 'Şabat'ı onurlandırma' bir mitzva haline gelmiştir (Jacobs, *We Have Reason To Believe*, 1957, s. 58).

c. Tevrat kelimesi, Yahudi dini geleneğinin özetlenmesine, Yahudi dininin açıklama ve uygulamalarına yoğunlaşan Rabbilerin sözlerinin bütünü ifade etmek için de sıklıkla kullanılmaktadır. Schechter'e göre, Tevrat, Kutsal Kitap sınırlarının ötesinde bir anlam kazanmıştır (Jacobs, *We Have Reason To Believe*, 1957, s. 58).

Sonuç

Louis Jacobs, yukarıdaki örneklerin, Musa'ya Sina'da vahyedilenler arasında spesifik olarak yer almadığını; toplumun yapısı, ihtiyaç ve problemlerine göre şekillendiğini ifade etmektedir. Louis Jacobs, geleneksel vahiy anlayışının sınırlarını tanımlamakla birlikte, *We Have Reason To Believe*'de açıkladığı üzere vahyin statik olmadığı, Musa'ya verilen vahiyden daha sonra Kutsal Kitap metninin Musa sonrası dönemde yazıldığı ve Tevrat'ın bu günkü haliyle Rabbiler tarafından şekillendirildiğini ifade etmektedir (Jacobs, *We Have Reason To Believe*, 1957, s. 58).

Paul Morris (d.1951), *Torah Min Hashamayim In Orthodox Theology* adlı çalışmasında Rabbi olarak Louis Jacobs'ın, bir filozof olarak da Emmanuel Levinas'ın (ö.1995) Tevrat'ın ilahiliği konusundaki görüşlerini değerlendirmektedir. Morris'e göre Jacobs, çalışmalarında takibettiği yöntem nedeniyle çağdaş bir Yahudi bilgidir, çünkü dogmatiklikten kaçınmakta, tarihsel, çevresel vahiy dışı unsurlara karşı rasyonel bir çaba sergilemektedir. (Morris, 2015, s. 27-39)

Louis Jacobs bu konuda, Orta çağda yazılan metinler ile modern dönem yazılarını ayrı ayrı değerlendirmektedir. Jacobs'a göre, vahyin içeriğinin anlaşılabilmesi için eleştirel çalışmaların iddialarını ve yaşadığı yıllardaki kültürel olayları da önemseyen bir araştırma metodunu benimsemiştir. Jacobs, azizlerin hayatlarının anlatıldığı Ketubiim kitaplarının diğer kitaplara göre daha düzensiz ve peygamber mesajının içeriğini oluşturan Kutsal Ruh (Ru'ahl-Ha-kodesh) yansıtmadığını belirtmektedir (Jacobs, *A Jewish Theology*, 1973, s. 199).

Kaynakça

- Adam, B. (2001). *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*. İstanbul : Pınar.
- Adam, B. (2010). *Yahudilik. Ş. Gündüz içinde, Yaşayan Dünya Dinleri*.
- Ariel, D. S. (1995). *What Do Jews Believe?* New York: Schocken Books.
- Bac, M. (2011). *Epistemoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Balanuye, Ç. (2016). *Spinoza*. İstanbul: Say.
- Dodd, C. H. (1928). *The Authority of The Bible*. London.
- Harvey, W. (1978). *Torah. Encyclopedia Judaica (Cilt 15)*. içinde
- Jacobs, L. (1957). *We Have Reason To Believe*. London.
- Jacobs, L. (1973). *A Jewish Theology*.
- Lipinski, E., & Ross, J.J. (1972). *Encyclopedia Judaica, (Cilt 14)*. Jerusalem: Keter Publishing.
- Magnus, K. (1931). *Outlines of Jewish History*. London.
- Montag, J. (1999). *Revelation: The False Legacy of Suarez içinde , J. Millbank, C.Picstock, G.Ward*. New York: Routledge.
- Morris, P. (2015, March 1). *Torah Min Hashamayim in Orthodox Theology, Dispute, Debates and Discourse. Journal of Modern Jewish Studies*. Taylor&Francis .
- Rabinson, H. W. (1946). *Inspiration and Revelation in the Old Testament*. Oxford: Clarendon.
- Sinanoğlu, M. (1995). *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Nübüvvet. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*.
- Skirberk, G., & Gilje, N. (2001). *Felsefe Tarihi*. (E. Akbaş, & Ş. Mutlu, Çev.) Kesit.
- Tarakçı, M. (2012). *Yahudilik'te Vahiy. Bütün Yönleriyle Yahudilik*. içinde Ankara .
- Theories of Revelation: A Historical Study 1860-1960. (1963). London: George Allen-Unwin.

